

Kvalitetsrapport

Estetiska uttrycksformer

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
2	Omvärldsanalys	3
3	Resultat och analys	4
	3.1 Miljö	4
	3.1.1 Styrkor	4
	3.1.2 Svagheter	4
	3.2 Interaktion	5
	3.2.1 Styrkor	5
	3.2.2 Svagheter	6
	3.3 Undervisning.....	6
	3.3.1 Styrkor	6
	3.3.2 Svagheter	7
4	Slutsats och utvecklingsområden	7
5	Frågor för fortsatt analys på din enhet	9
	Referenser	10

1 Inledning

Borås Stads utvecklingsplan för förskolan innehåller åtta utvecklingsområden (värdegrund, Systematiskt kvalitetsarbete, barnhälsoarbete, språk, läs och skrivutveckling på alla modersmål, matematikutveckling, digital kompetens, No-teknik och estetiska uttrycksformer). Utvecklingsplanen tar stöd i förskolans styrdokument.

Denna kvalitetsrapport redogör för hur undervisningen inom estetiska uttrycksformer bedrivs på förskolorna i Borås Stad. Huvudman såväl som enhet ska enligt Skollagen, kap 4, bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete utifrån målområden i förskolans läroplan.

Kvalitetsrapportens empiri bygger på analys av kvalitetsdialoger som skett mellan pedagoger och rektor samt mellan rektor och verksamhetschef/verksamhetsutvecklare. Kvalitetsdialogerna ingår i förvaltningens systematiska kvalitetsarbete.

2 Omvärldsanalys

I förskolans läroplan, Lpfö 18 står det att utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans. Detta innebär att barnen ska få möjlighet att konstruera, forma och skapa genom att använda olika material och tekniker, såväl digitala som andra. På så sätt är skapande både ett innehåll och en metod i förskolan för att främja barnens utveckling och lärande (Skolverket, 2018, s.9).

Eva Österlind, professor i drama på Stockholms universitet, poängterar att drama kan vara ett sätt att utveckla språket och det sociala klimatet. Den internationella organisationen OECD analyserade nästan hundra studier och fann starka indikationer på att drama gynnar barns tal, läs- och skrivutveckling. Österlind betonar att drama inte endast handlar om att klä ut sig. Drama kan vara en planerad aktivitet till exempel i form av en dramatiserad händelse, och blir då ett sätt att arbeta för att barn ska respektera varandra och utveckla språket.

Även Eidevald & Engdahl (2018) betonar de estetiska språkens potential. Forskning har visat att både språkutveckling och matematisk utveckling kan stimuleras av musikundervisning. Skapande aktiverar avancerade mentala processer vilka är viktiga både för att ge meningsfullhet för stunden, samt att fantasi och kreativt skapande utvecklar såväl tanke som språklig förmåga.

Wiklund (2009) talar om estetiska ämnen som språk. Ett vidgat språkbegrepp är i grund och botten en fråga om demokrati och yttrandefrihet. Barn behöver möjlighet att erfara en mängd språk för att lära känna sig själv och sina tankar. Det handlar om dansens, musikens, bildens, formens och tecknets språk.

Svensk forskning av bland andra Pramling (2011) visar att det konstnärliga lärandet behöver stärkas i förskolan. Pramling (2011) menar att en utmaning i förskolan är att göra det estetiska till ett eget innehåll och inte endast en metod. Om läraren vid en samling spelar på en trumma och pratar med barnen om hur många slag som spelades på trumman riktas barnens uppmärksamhet mot antal, vilket är matematik. Det estetiska, musiken, blir då bara en form för ett annat innehåll. Om läraren istället spelar på trumman och pratar med barnen om ljuden – blev det starkare eller svagare, gick det fortare eller långsammare? – då riktas istället barnens uppmärksamhet mot musikaliska dimensioner såsom dynamik och tempo. Förskolan behöver utveckla estetiken både som innehåll och form.

I kvalitetsdialogen med rektorerna betonas värdet av att de estetiska uttrycksformerna numera är med i utvecklingsplanen som ett område, då detta är ett ämne som flera upplever har hamnat i bakgrunden på senare år. Flera rektorer efterlyser en plattform kring estetiska uttrycksformer. Det kan förstärka de estetiska uttrycksformerna i förskolans utbildning och undervisning samt vara en källa till kunskap och inspiration för pedagogerna. Utmärkande är även att det inte finns stöd och forskning kring de estetiska uttrycksformerna på Skolverkets hemsida. I Skolinspektionens rapport (2017) av förskolors kvalitet och måluppfyllelse är de estetiska uttrycksformerna inte representerade.

3 Resultat och analys

Rapportens resultat och analys har bearbetats och analyserats mot begreppen miljö, interaktion och undervisning samt dess styrkor och svagheter.

3.1 Miljö

Kategorin *miljö* visar huruvida och på vilket sätt material finns tillgängligt för barnen för att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer under hela dagen. Samt om barnen får tid, rum och ro till eget skapande.

3.1.1 Styrkor

Flertalet rektorer skriver att material i form av papper, färg, kriter, pärlplattor är tillgängligt för barnen. Några förskolor har material som lera, symaterial och naturmaterial tillgängligt för barnen. Musikinstrument finns på flera av förskolorna, men de plockas fram av pedagog under planerade former. I analysen framkommer det att ett fåtal förskolor använder sig av naturmaterial och återvinningsmaterial i de skapande processerna.

Sång och musik är vanligt till exempel under samlingar. Några rektorer skriver att pedagoger arbetar aktivt med sång och musik för att ge barn möjligheter till olika sätt att uttrycka sig på.

På några förskolor finns det en variation av olika uttrycksformer för barnen tillgängligt såsom dans, drama och rörelse. En rektor anger att förskolan har haft estetiska uttrycksformer som prioriterat område vilket har utvecklat förskolans miljö och undervisning.

Ateljén som rum framhålls som en styrka på några av förskolorna. Det är ett rum med en stor variation av material, men för att en ateljé ska nyttjas krävs en organisation kring när och vem som ska använda rummet. Annars finns det en risk att rummet står oanvänt en stor del av dagen. Några rektorer skriver att pedagoger planerar och organiserar så att avdelningen/hemvisten istället blir en ateljé. Staffli inne på avdelningarna ger barnen möjlighet att måla under en stor del av dagen eller bord för att arbeta med lera.

Projektor omnämns på några av förskolorna som ett digitalt verktyg vilket inspirerar till skapande, drama eller kuliss i leken.

3.1.2 Svagheter

Flera rektorer lyfter fram vikten av att erbjuda en mångfald av estetiska uttrycksformer såsom musik, drama, rörelse och sång samt att även erbjuda en variation av material som återvinnings- och naturmaterial.

Även färger i form av akvarellfärger, kolkriter, oljekriter möjliggör en progression och utmaning för barnen utifrån tidigare erfarenheter.

Rektorer skriver att mallar, till exempel för att rita eller färdiga mallar för skapande begränsar barnens fantasi och pedagoger behöver vara medvetna om materialets betydelse för barns skapande processer.

I analysen framkommer att yngre barn har en begränsad tillgång till material i jämförelse med de äldre barnen. Materialet är ofta placerat högt upp eller i skåp, vilket innebär att en vuxen styr när materialet kan användas. På flera av förskolorna finns det instrument, men barn ges inte förutsättningar att använda dem, eftersom det ofta är pedagogen som styr när instrumenten tas fram. När materialet ej är tillgängligt eller synligt begränsar det barnens inflytande över sin utbildning. Kläder, skor, hattar och så vidare, som möjliggör för barnen att leka rollekar behöver utökas skriver flera rektorer, samt handdockor för att dramatisera.

Då ateljén framkommer som en styrka på några av förskolorna, likväl kan det vara en svaghet. Som orsak till att ateljén inte nyttjas är brist på personal eller avsaknad av organisation om när och vem som ska använda rummet. Det framkommer även i analysen att det finns en risk med ett specifikt rum för skapande, det kan göra att barn inte möter skapande aktiviteter i full utsträckning om det begränsas till ett visst rum.

Estetiska uttrycksformer i samband med digitala verktyg är ett område som flertalet förskolor behöver utveckla.

Utemiljön är ett utvecklingsområde på många av förskolorna. Pedagoger behöver möjliggöra för barn att möta estetiska uttrycksformer även utomhus i form av målning, lera, musik, rörelse, drama etc.

Några rektorer lyfter fram vikten av att diskutera förhållningssätt och systematiken kring hantering och progression av material. Vilket material/verktyg behöver yngre barn erfar för att utmanas när de blir äldre? Även pedagogers kunskaper om verktyg och material kan förbättras.

3.2 Interaktion

Interaktion som kategori inbegriper hur barn ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att uttrycka och kommunicera upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer, samt om det i leken finns möjlighet för barn att använda estetiska uttrycksformer. Dokumentation i förhållande till barns inflytande och planering av undervisningen innefattas också i kategorin.

3.2.1 Styrkor

Flertalet rektorer skriver att leken ger barn möjlighet att använda estetiska uttrycksformer till exempel att dansa till musik, använda sig av utklädningskläder för rollekar, skapa rekvisita såsom tågbiljetter, biobiljetter och så vidare. För att utveckla leken finns ett friutrymme för barnen att i stor grad flytta material.

Inomhus upplever flera rektorer att pedagoger är aktivt närvarande genom att till exempel ställa frågor utifrån estetiska uttrycksformer. ”Vilken form har dina ögon? Hur känns det i kroppen när du dansar? Kan du måla känslan?” Ett sätt för barn att möta känslor genom musik och rörelser.

På en del förskolor används dokumentation som inspiration, till exempel i form av konst och kända verk som kan avbildas och inspirera barnen vid målning. En rektor skriver att dokumentation är tillgänglig för barn både på väggen och i en korg, det ger barn tillfälle att bearbeta dokumentation på olika sätt.

Att dela in barnen i mindre grupper främjar att barn får tid, rum och ro till eget skapande.

3.2.2 Svagheter

Ett utvecklingsområde på flertalet av förskolorna är att synliggöra estetiska läroprocesser genom dokumentation. Dokumentation är oftast inte tillgänglig för barn och barn involveras inte i samtal kring estetiska läroprocesser som de deltagit i. Rektorer skriver att dokumentationsformer behöver utvecklas och pedagoger behöver planera för reflektion tillsammans med barnen. Barn kan i samband med det visa sina alster för varandra och samtala om processen och lärandet/tekniken. Lundström (2016) poängterar att när barn får samtala och lyssna på andras tankar och åsikter vidgas deras perspektiv. Pedagoger behöver även i större utsträckning använda sig av begrepp och verbalisera när man arbetar med estetik för att synliggöra ämnet.

”Barnen ska ges tid, rum och ro till eget skapande.”(Lpfö, 2018, s.9) Ett utvecklingsområde som poängteras av några rektorer är att pedagoger behöver organisera utbildningen för att skapa tillfällen där barnen ges tid till eget skapande utan ständiga avbrott.

Några rektorer poängterar betydelsen av att organisera forum där pedagoger kan diskutera och sprida sina kunskaper inom estetiska uttrycksformer och på så sätt förvalta olika kompetenser. På några förskolor delar pedagogerna upp aktiviteter med barnen utifrån pedagogernas intressen och kunskaper.

3.3 Undervisning

Begreppet *undervisning* beskriver hur estetiska uttrycksformer används både som metod och innehåll i undervisningen. Kategorin omfattar även huruvida olika material och tekniker, såväl digitala som andra, används för att konstruera, forma och skapa.

3.3.1 Styrkor

Läslyftet betonas av flera rektorer som en styrka. Utifrån kunskap från läslyftet har pedagoger kopplat olika estetiska uttrycksformer till litteratur. Barnen har på olika sätt återberättat en bok genom att rita, skapa rekvisita för att dramatisera sagor och har med hjälp av kamera dokumenterat läroprocessen.

Undervisning i estetiska uttrycksformer sker både planerat och spontant. De förskolor som har estetiska uttrycksformer som fokusområde använder sig i högre grad av en mångfald av tekniker för att konstruera och skapa. Kollegialt lärande och workshops där pedagoger delar med sig av sina kunskaper till kollegor ökar kvaliteten och medvetenheten kring estetiska uttrycksformer. På någon förskola finns det drama- och musikpedagog vars fördjupade kunskaper medför högre kvalitet i undervisningen. Några av förskolorna har eller har haft tillgång till en ateljérista (en ateljérista har en fördjupad utbildning kring estetiska läroprocesser) vilket bidrar till att utveckla undervisningen i estetiska uttrycksformer

På en förskola beskriver rektorn att pedagoger arbetar projektinriktat och estetiska uttrycksformer används både som medel för barn att uttrycka sina tankar och som en egen uttrycksform. Några rektorer beskriver om hur barn möter estetik genom sinnen och rörelse, till exempel vattendans för att visa vattnets olika aggregationsformer. Ett annat exempel är så kallad play do-deg som används för att skapa matematiska former. Några förskolor har bjudit in vårdnadshavare till vernissage, även Ping Pong är ett forum för att informera kring de estetiska läroprocesserna.

Ett fåtal rektorer skriver att pedagoger använder sig av digitala verktyg, till exempel QR-koder (en QR-kod innehåller en webbadress som scannas av med en lärplatta och sedan öppnas i dess webbläsare) till sång och musik.

3.3.2 Svagheter

Ett utvecklingsområde generellt för förskolorna är dokumentation och hur den kan bli ett verktyg för att synliggöra barnens läroprocesser. Det finns ett behov av att planera undervisningstillfällen utifrån barnens intressen i större utsträckning.

På de flesta förskolor framkommer det att estetiska uttrycksformer endast används som metod och inte som ett eget ämne. Pramling (2011) menar att en utmaning i förskolan är att göra det estetiska till ett eget innehåll och inte endast en metod. Eidevald och Engdahl (2018) understryker att pedagoger behöver tänka skapande och estetik som viktiga för sin egen skull. Barn behöver utrymme för fritt skapande och kreativitet, vilket skapar gemenskap och glädje. Rektorer skriver att barn behöver vägledning i hur man kan använda de olika redskapen och verktygen, till exempel vilken pensel eller vilken färg lämpar sig bäst till den tänkta aktiviteten.

Flera rektorer skriver att pedagoger inte använder sig av drama i undervisningen. Anledningen kan vara att pedagogerna inte känner sig bekväma med denna uttrycksform. Österlind framhåller att drama kan vara ett sätt att utveckla språket och det sociala klimatet. Generellt synliggörs att pedagoger behöver använda sig av en större variation av uttrycksformer i undervisningen. Barn behöver få möjlighet att uttrycka och kommunicera upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer Skolverket (2018). Eidevald och Engdahl (2018) skriver att framtidens samhälle kommer att behöva kreativa människor för att skapa ny kunskap och nya innovationer. Genom att ge barn erfarenheter och kunskap från en mängd uttrycksformer, rustar vi dem för att möta framtiden.

I analysen framkommer att yngre barns möjligheter att möta estetiska uttrycksformer är mer begränsad i förhållande till äldre barns.

Digitala verktyg kopplat till estetiska uttrycksformer är ett utvecklingsområde på flertalet av förskolorna. Ett exempel på digitalt verktyg är Puppet Pals, en app där barn kan skapa tecknad film eller teater.

4 Slutsats och utvecklingsområden

Under detta avsnitt redovisas huvudsakliga slutsatser, utvecklingsområden utifrån resultat och analys redovisas också.

Miljö

På förskolorna finns det material tillgängligt för barnen att utöva estetiska uttrycksformer, till exempel bild och form. Variationen av material skiftar, från en bred variation som till exempel lera, musik, instrument, drama till enklare material i form av papper, färg, krita och pärlplattor. Samlingen används för sång och musik på förskolorna i Borås stad.

Förskolor som har estetiska uttrycksformer som profil eller prioriterat område erbjuder barnen en bred variation av material och uttrycksformer.

I rapporten framkommer att en ateljé på förskolan kan både möjliggöra och begränsa barns möjligheter till att möta estetiska uttrycksformer, beroende på hur ofta barn får tillgång till rummet.

Några av förskolorna har staffli på avdelningarna/hemvisten det möjliggör för barnen att måla under en stor del av dagen eller bord där barn kan erfara lera.

Utvecklingsområden

- Erbjuda större variation av material
- Möjliggöra för barn att uttrycka sig genom estetiska uttrycksformer under hela dagen

Interaktion

Flertalet rektorer skriver att leken ger barn möjlighet att använda estetiska uttrycksformer och det finns ett friutrymme för barnen att i stor grad flytta material. Vilket material det är framkommer dock inte i analyserna. Pedagoger är aktivt närvarande genom att till exempel ställa frågor utifrån estetiska uttrycksformer som stimulerar barnen att uttrycka sina känslor på flera sätt.

Barn delas in i mindre grupper vilket främjar tid, rum och ro till eget skapande för barnen.

Det finns ett behov av att organisera för forum där pedagoger kan diskutera och sprida sina kunskaper inom olika estetiska uttrycksformer och på det sättet förvalta olika kompetenser.

Utvecklingsområden

- Göra barn delaktiga i dokumentationsprocessen
- Utveckla barns möjligheter att diskutera sina alster för varandra
- Organisera för kollegiala möten mellan pedagoger

Undervisning

Läslýftet är en styrka genom att öppna upp för ett vidare perspektiv kring litteratur och estetiska lärprocesser.

Förskolor som har estetiska uttrycksformer som fokusområde eller prioriterat område använder sig i högre grad av en mångfald av olika tekniker för att konstruera och skapa. Pedagoger med fördjupad kunskap, till exempel ateljérista, drama- eller musikpedagog bidrar till ökad kvalitet i utbildningen.

Dokumentation som ett verktyg för att synliggöra barns estetiska lärprocesser behöver förbättras.

Estetiska uttrycksformer behöver i större utsträckning användas som ett eget ämne och inte endast som metod. Barn behöver få möjligheter att utveckla en bred kunskap om hur olika verktyg och material kan användas. Drama i undervisningen är ett område som behöver stärkas. Generellt synliggörs det att pedagoger behöver använda sig av en större variation av uttrycksformer i undervisningen.

I analysen framkommer att yngre barns möjligheter att möta estetiska uttrycksformer är mer begränsad i förhållande till äldre barns.

Utvecklingsområden

- Utveckla estetiska uttrycksformer som eget innehåll i undervisningen
- Utveckla yngre barns möjligheter att möta estetiska uttrycksformer
- Använda en större variation av estetiska uttrycksformer i undervisningen

5 Frågor för fortsatt analys på din enhet**Arbetslag**

- Hur kan vi utveckla vårt arbete med estetiska uttrycksformer som ett eget innehåll?
- Hur kan vi utöka yngre barns möjligheter att möta estetiska uttrycksformer?
- Hur kan vi erbjuda barn en större variation av estetiska uttrycksformer?

Rektor

- Hur kan du som rektor organisera för kollegialt lärande mellan pedagoger?
- Vad behöver du som rektor göra för att pedagoger använder en mångfald av estetiska uttrycksformer i undervisningen?

Förvaltning

- Vilka insatser behövs för att integrera estetiska uttrycksformer i det systematiska kvalitetsarbetet?

Referenser

Asplund Carlsson, M. Pramling Samuelsson, I. Pramling, N. mfl.(2011) *Konsten att lära barn estetik*. Falun: Norstedts.

Eidevald, C. & Engdahl, I. (2018) *Utbildning och undervisning i förskolan*. Stockholm: Liber AB.

Lundström, M. (2016) *Det synliga barnet-barns perspektiv i kvalitetsarbetet*. Malmö: Lärarförlaget.

Skolverket. (2018) *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Fritzes.

Wiklund, U. (2009) *När kulturen knackar på skolans dörr*. Sveriges utbildningsradio UR.

Tidsskrifter

<https://forskolan.se/ger-skjuts-at-sjalvkanslan/>

<https://pedagogiskamagasinet.se/estetik-pedagogik-reflektion/>